# DISKUSSIYA TASHKIL ETISHDA DEVID MAKKOYD-MEYSON METODIDAN FOYDALANISH.

**Hoshimov To‘lqin Ro‘ziboyevich, Jizzax Sambhram universiteti NTM o‘qituvchisi**

**Annotatsiya**

Ushbu maqola talabalarda diskussiya tashkil qilish malakasini shakllantirish mavzusini yoritgan. Shuningdek, diskussiya tashkil etishda Devid Makkoyd-Meyson metodi imkoniyatlari tanishtirilgan.

**Annotation**

This article is about the topic of discussion and how to develop students' discussion skill. As well as the possibilities of the David McCowd-Mason method in terms of discussion.

**Аннотация**

Статья посвящена теме дискуссии и тому, как развить у студентов навык дискуссии. А также возможностям метода Девида Макковда-Мейсона в плане ведения дискуссии.

Ijtimoiy fanlarni o‘qitishda diskussiya metodidan foydalanish katta ahamiyatga ega. Diskussiya metodini oliy ta’limning barcha kurslarida qo‘llash maqsadga muvofiq. Diskussiya talabalarning mustaqil fikrlashiga yordam qiladi.

Diskussiya o‘tkazish uchun talabalarda ma’lum pozitsiyani shakllantirish va talabalardan shu pozitsiyani himoya qilishni so‘rash kerak. Bolalarga o‘z pozitsiyasini aniq misollar va hayotiy voqealar bilan asoslashga o‘rgatish muhimdir.

Talabalar o'z nuqtai nazarini argumentsiz himoya qila olmasligini tushunishlari kerak, shuning uchun bunday sharoitda bilimlarning ahamiyati yanada oshadi.

Diskussiya jarayonida talabalar yangi bilimlarga ega bo'lib, avval o'rganilgan bilimlarni mustahkamlaydilar. Slovak mutaxassislarining tadqiqotlariga asoslanib, metodist S. Dyachkova talabalar bilan ishlashda diskussiyadan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatdi.

Mana, uning pozitsiyasi:

"Ko'pincha o'qituvchilar bolalarning passiv ekanligiga shikoyat qilishadi va ular qanday bahslashishni bilishmaydi, deb aytishadi. Talabalar o’zlaridan nima kutilayotganini bilishmaydi, sinfda o'z nuqtai nazarlari bilan gaplashishni xohlamaydilar yoki qarama-qarshilikka duch kelishni istamaydilar, alohida o‘zlarini ko‘rsatishdan istihola qiladilar.

Bu holatlar o'qituvchining qiziqishini so‘ndiradi va ko‘pincha ular diskussiya o‘tkazishdan voz kechib va klassik uslublarga (uy vazifasini tekshirish, yangi materiallarni tushuntirish, o'rganilgan mavzular bo'yicha savollar va boshqalar) qaytishni maqul ko‘rishadi.

Bunday yondoshuvda, agar o'qituvchi biron sababga ko'ra diskussiyani tashkil etishga qaror qilsa, u samarasiz bo‘lib chiqishi imkoniyati yuqori.

To'g'ri tashkil qilingan diskussiya, boshqa usullardan farqli o'laroq, har bir bayonotni turli yo'llar bilan talqin qilish mumkinligini ko'rish imkonini beradi; u turli nuqtai nazardan ko'rib chiqilishi mumkin.

Bir biriga o‘xshash paragraflarni takrorlash o'rniga, diskussiyada talabalar o‘z hayotidan misollar keltiradilar, bayonotlar zamonaviy jamiyatda inson huquqlaridan foydalanishning yoki yetarli darajada foydalanmaslikdan kelib chiqadi.

Diskussiya asosiy huquq va erkinliklarni qo'llash tamoyillariga ehtiyoj borligiga ishonch hosil qilish imkonini beradi. Bular sirasiga fikrni ifodalash huquqi, ozchilik fikrini hisobga olish, qarama-qarshi fikrlar to'qnashuvda bag'rikenglik kabilarni kiritish mumkin.

Bunday diskussiyalarda bolalar o'z fikrlarini shakllantirishni o'rganadilar, shu bilan birga shaxsiy o'z-o'zini anglashni va ijtimoiy muhim mavzularda erkin gapirish qobiliyatini o‘rganadilar.

Inson huquqlari bo‘yicha Xalqaro assotsiasiya raisi F. Tibits diskussiya o‘tkazish qoidalarini quyidagicha ishlab chiqqan:

- gapirayotganlarni tinglash;
- faqat bitta odam gapiradi;
- agar biror narsa aytishni istasangiz, qo'lingizni ko'taring;
- gapirayotgan kishini to'xtatish mumkinmas;
- biror kishi fikriga rozi bo'lmasangiz, insonni emas, balki uning fikrini tanqid qilayotganingizga ishonch hosil qiling;
- biror kishi fikriga kulish mumkin emas (siz hazil qilishingiz mumkin, biroq qo‘pol emas);
- barchani muhokamaga jalb qilish kerak.

Har bir o'qituvchi bolalar bilan darsda diskussiya qilish qoidalarini mustaqil ishlab chiqishlari mumkin. O'qituvchi sinfga tayyor "Diskussiya qoidalari" ning ro'yxatini taklif qilishi va ularning bajarilishini izchil kuzatib borishi mumkin. Tajriba shuni ko'rsatadiki, agar talabalar qoidalarga bo'lgan ehtiyojni tushunib, ularni ishlab chiqishda ishtirok etsalar, bu qoidalarga amal qilishi barqaror bo‘ladi.

Ba'zi qoidalar buzilgan taqdirda, har qanday shaxs tomonidan taqdim etiladigan ma'lum bir ishorani yoki signalni birgalikda ishlab chiqishingiz mumkin. Kelishilgan holda, qoidalarga rioya qilinganligi uchun rag'batlantirish va jazo belgilash bo'yicha shartlashib olish mumkin.

Diskussiya qanday boshlanishi, juda ko'p narsani hal qiladi. Muhokamani muvaffaqiyatli o'tkazish uchun talabalar muammoni hissiy va intellektual jihatdan anglashlari kerak.

Agar o'qituvchi muammoning talabalar uchun tushunarli, ahamiyatli, mazmunli yoki qiziqarli ekanligiga ishonch hosil qilsa, mavzuni yoki savolni tanishtirish diskussiyani boshlash uchun yetarli.

Agar diskussiya mavzusi talabalardan uzoq bo'lsa, qiziqish uyg'otish uchun o'qituvchi kichik yorqin matnni o'qishi mumkin, talabalar ishtirokida sahna ko‘rinishlari tashkil qilish samara beradi.

Agar iloji bo'lsa, siz talabalarga ba'zi videofilmlarni (masalan, badiiy yoki maxsus o'quv filmidan epizod) ko'rsatishingiz mumkin. Mutaxassis (taklif etilgan yoki bolalardan biri) muammoni qisqacha tasvirlab, muhokama qilish uchun mavzularni belgilashi mumkin.

Ijtimoiy yo‘nalishdagi deyarli barcha o'yinlar bolalarni muammoni hal qilishda ishtirok etishga, mavzuni shaxsiy ahamiyatga ega qilishga qaratilgan.

Diskussiya vaqtida mavzudan uzoqlashib ketishning oldini olish uchun oldindan savol tuzib doskaga yozib qo‘yish maqsadga muvofiq. Masalan:

"Ota-ona (maktab direktori, armiya qo'mondoni) o'g'lini (talaba, askar) urishi mumkinmi?».

Diskussiya vaqtida o‘qituvchi uni tartibga keltirib turishi maqsadga muvofiq. Aks holda bir necha faol talaba butun dars mobaynida qayta qayta so‘zga chiqishlari mumkin.

Ijtimoiy fanlarni o‘qitishda Janubiy Afrikalik huquqshunos professor Devid Makkoyd-Meyson taklif qilgan “TAMN-formulasi” yaxshi samara beradi.

“TAMN-formulasi” darsdagi bahs-diskussiyalarni tashkil qilishda ishlatiladi.

Uning mohiyati quyidagicha:

T- talaba pozitsiyasi (ya'ni, uning nuqtai nazari nimani anglatishini tushuntiradi), deylik, " Men ishonaman ...»;

A-asoslash (talaba o'z pozitsiyasini "chunki," degan ibora bilan boshlanadigan ba'zi

argumentlar bilan isbotlashi kerak ...»);

M-misol (o'z pozitsiyasining mohiyatini tushuntirganda, talaba nutqda quyidagi turlardan foydalangan holda aniq misollardan foydalanadi: "men buni ushbu hayotiy(ilmiy) misol bilan tasdiqlay olaman...»);

N-natija, (muayyan muammoni muhokama qilish natijasida amalga oshirilishi kerak bo'lgan xulosa). Misol uchun, talaba shunday deydi: "Shu munosabat bilan...»).

Shunday qilib “TAMN-formulasi” asosida talaba 1-2 daqiqa ichida aniq tizimlashtirilgan taqdimot qilib beradi.

Misol uchun: "An'anaga zid ravishda keksa odamga jamoat transportida joy bermaslik mumkinmi?", - degan savol beriladi. Aytaylik, kimdir ba’zi dalillarini keltirib, "mumkin", deb tasdiqlaydi: yosh yigit charchagan, o‘zini yomon his qilayotgan bo‘lishi mumkin va hokazo. Ikkinchi taraf esa aksincha dalillar keltirishga harakat qiladi. Masalan: "Bu mumkin emas, chunki keksa kishi jamiyatda hurmatga va ehtiromga loyiq ekanligini yodda tutishimiz kerak". Muhokama qilish uchun muammo sifatida faqat huquqiy xususiyatga ega bo'lgan va ushbu kurs masalalari bilan bog'liq bo'lgan boshqa mavzular tanlanishi mumkin.

“TAMN-formulasi” talabalarga o‘z nuqtai-nazarlarini tizimli va asosli bayon qilish ko‘nikmasini shakllantiradi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, diskussiya darslari mahorat bilan tashkil etilishni talab qiladigan, interfaol dars usuli hisoblanadi.

**Foydalanilgan adabiyotlar**.


1. Beluxin Д.A. Основы личностно-ориентированной педагогики. -- М.: Изд-во ИПП, 2003. --307с.
2. Bordovskaya N. V,Rean A.A. Педагогика: O‘quv qo‘llanma. -- СПб.: Питер, 2007. -- 304с.
3. Брушлинский А. В. Психология мышления и проблемное обучение. -- М.: «Знание», 1983. -- 96 с.
4. Габай Т. В. Педагогическая психология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений.-- М.: Академия, 2003.
5. Гузив В.В. Методы и организационные формы обучения. -- М.: Народное образование, 2001.-- 274с.